

Utredning på Åsen, Gullspång

Hägnadssystem L2024:207

Åsen 1:4, del av Åsen 1:3

Amnehärad socken

Gullspång kommun

Västra Götalands län

Västergötland

Nina Balknäs med bidrag av Annica Ramström

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Västra Götalands län med
platsen för utredningen markerad i rött.

© 2024 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2024:01
Lst dnr 431-14215-2023

Författare	Nina Balknäs med bidrag av Annica Ramström
Kvalitetsgranskning	Annica Ramström
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Belysning utmed vägen till skjulet. Foto från norr. Infällt del av hägnad, objekt 3, fotad från sydsydöst.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2024:01

ARKEOLOGISK UTREDNING

Utredning på Åsen, Gullspång

Hägnadssystem L2024:207

Åsen 1:4, del av Åsen 1:3

Amnehärad socken

Gullspång kommun

Västra Götalands län

Västergötland

Nina Balknäs med bidrag av Annica Ramström

Lst dnr 431-14215-2023

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Natur- och kulturmiljö	7
Syfte, målgrupper och ambitionsnivå	9
Metod och genomförande	9
Resultat	10
Objekt 1 – boplatsläge	12
Objekt 2 – boplatsläge	13
Objekt 3 – hägnadssystem L2024:207	14
Objekt 4 – röjningsröseområde, del av L2024:207	16
Objekt 5 – boplatsläge	19
Objekt 6 – bebyggelse, uppgift om	19
Objekt 7 – bebyggelse, uppgift om	19
Objekt 8 – boplatsläge	20
Objekt 9 – bebyggelse, uppgift om	21
Objekt 10 – boplatsläge	22
Objekt 11 – brunn	23
Objekt 12 – gårdstomt Rönningen	23
Objekt 13 – bebyggelse, uppgift om	24
Objekt 14 – boplatsläge	26
Tolkande sammanfattning	27
Boplatslägen	27
Hägnader och rösen, L2024:207	27
Bebyggelse	27
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	28
Tekniska och administrativa uppgifter	30
Referenser	31
Förteckning över figurer	32
Förteckning över bilagor	32
Bilagor	33
<i>Bilaga 1. Objekttabell .....</i>	<i>33</i>
<i>Bilaga 2. Schakttabell .....</i>	<i>35</i>

Figur 1. Översikt med utredningsområdet markerat i rött. Skala 1:50 000 med insticksplan i skala 1:1 000 000.

SAMMANFATTNING

I samband med planering av industriområde i Gullspångs kommun har Arkeologgruppen utfört en arkeologisk utredning. Området var vid utredningstillfället skogsmark. Inga kända fornlämningar fanns före fältarbetet.

Utredningen omfattade inventering och sökschaktning. Inom undersökningsområdet identifierades 14 objekt. Ingen av de påträffade objekten bedömdes vara fornlämning. Två objekt har registrerats som övrig kulturhistorisk lämning. Objekten bestod av:

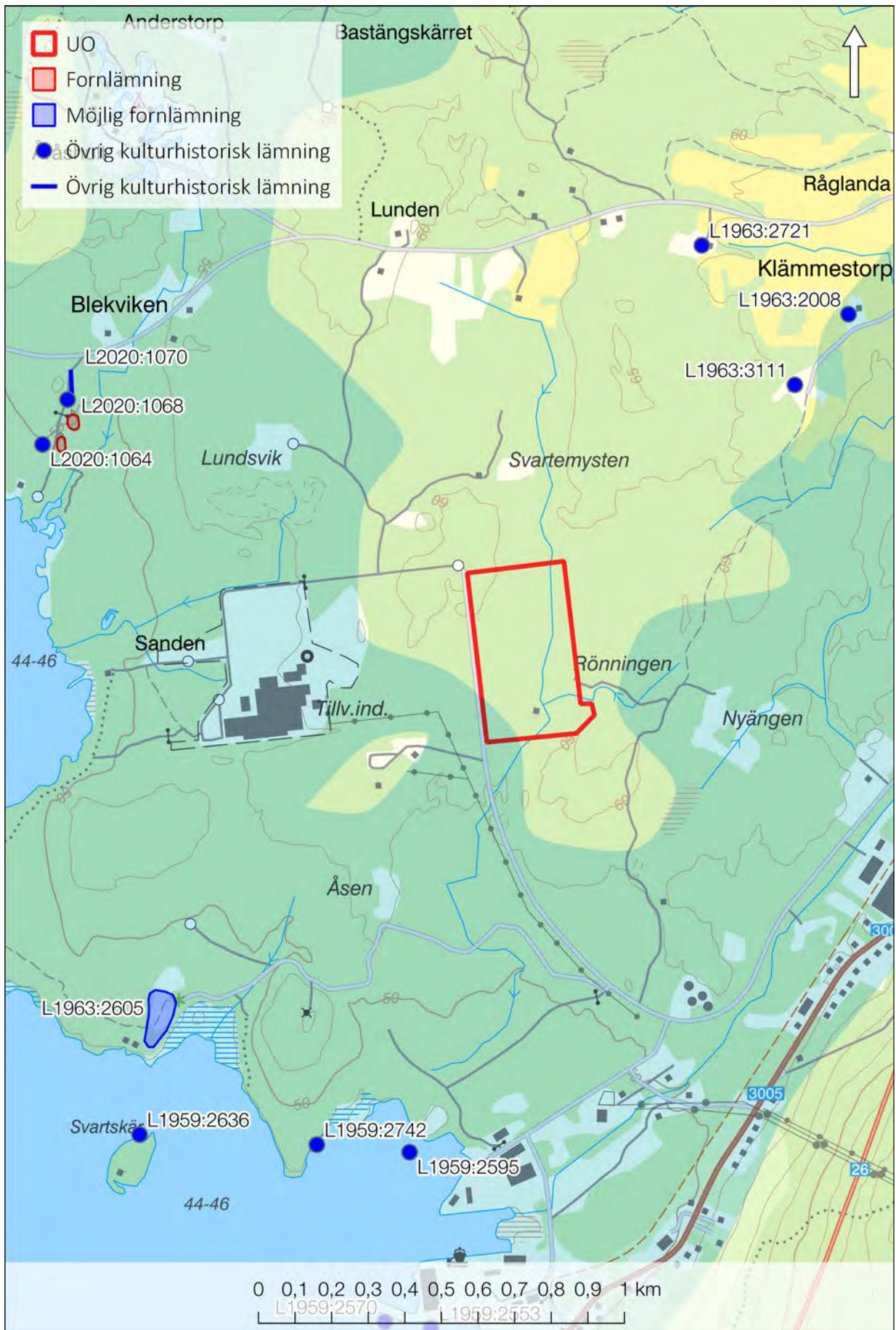
Obj nr	Typ	Bedömning	L-nr
1	Boplatsläge	Ej fornlämning	
2	Boplatsläge	Ej fornlämning	
3	Hägnadssystem	Övrig kulturhistorisk lämning	L2024:207
4	Röjningsröseområde	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingår i L2024:207
5	Boplatsläge	Ej fornlämning	
6	Bebyggelse, uppgift om	Ej fornlämning	
7	Bebyggelse, uppgift om	Ej fornlämning	
8	Boplatsläge	Ej fornlämning	
9	Bebyggelse, uppgift om	Ej fornlämning	
10	Boplatsläge	Ej fornlämning	
11	Brunn	Ej fornlämning	
12	Gårdstomt	Ej fornlämning	
13	Bebyggelse, uppgift om	Ej fornlämning	
14	Boplatsläge	Ej fornlämning	

Tabell 1. Objekttabell.

BAKGRUND

Inledning

I samband med att Gullspångs kommuns upprättande av detaljplan för industrietablering har Arkeologgruppen utfört en arkeologisk utredning inom fastigheterna Åsen 1:4 och Åsen 1:3. Utredningen utfördes i augusti 2023 av Nina Balknäs och Tobias Vinoy. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Kostnadsansvaret bars av Gullspångs kommun.

Figur 2. Lämningar i närområdet registrerade i Kulturmiljöregistret. På kartan syns även strandlinjen för 6000 f.Kr. (SGU). Skala 1:15 000.

NATUR- och KULTURMILJÖ

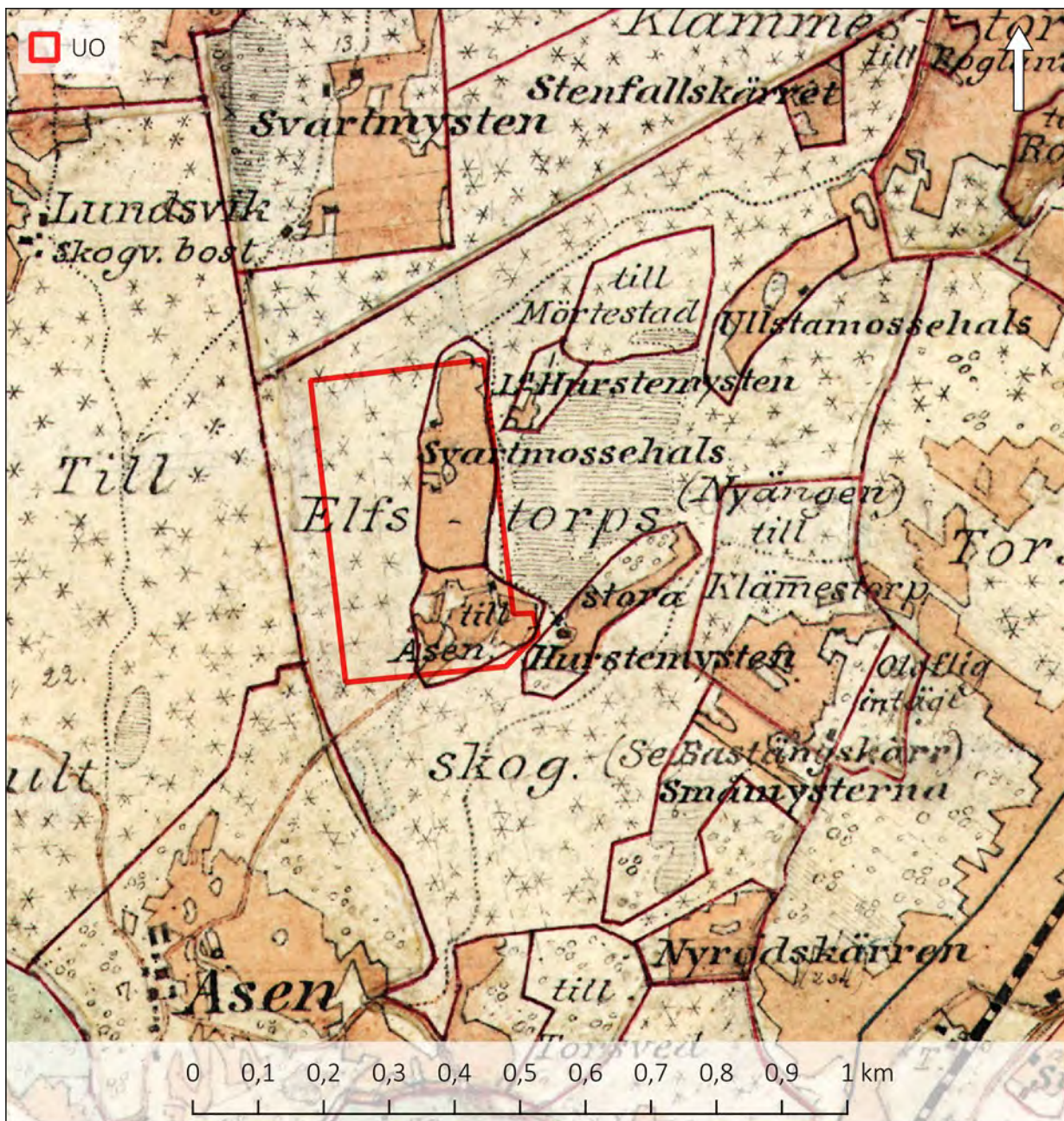
Figur 3. Drönarfoto över ytan taget från norr.

Hela utredningsområdet har fram till nyligen bestått av skogsmark men vid utredningstillfället var skogen avverkad. Djupa körspår från skogsmaskiner fanns över hela området (se figur 3). I den södra delen av området står en byggnad vilken nyttjas som jaktstuga eller liknande. Till byggnaden går en gropig körväg från öster.

Marken i området är svagt kuperad och ligger 55–60 meter över havet. Jordarterna består av sand i olika fraktioner. I alven finns ett varierande inslag av sten, från 0,2 meter upp till meterstora block. Två dikade vattendrag möts och rinner genom området. De lägre partierna är sankta. Vid 6000 f. Kr. gick Vänern in i det sydvästra hörnet av utredningsområdet.

Inga kända lämningar fanns före utredningen inom utredningsområdet. Fornlämningsskildern i närområdet visar på närvaro under stenålder med flera fyndplatser av yxor (L1963:2008, L1963:2623, L1963:2721, L1963:3111). Utmed strandlinjen mot Vänern finns gravar i form avstensättningar (L1963:7985, L1963:2546) och rösen (L1963:2722, L1963:2795, L1963:2121). Det finns också by-/gårdstomter registrerade (L1963:2605, L2020:1065).

Det historiska kartmaterialet över utredningsområdet är sparsmakat och sträcker sig som äldst till år 1866. Enligt det historiska kartmaterialet, härads-ekonomiska kartan (RAK J112-63-20), har den östra delen av utredningsområdet varit uppodlad under senare delen av 1800-talet medan den västra bestått av skog. Landskapet i närområdet präglas av skogsmarker där torpenheter etablerats och odlingsytor tagits upp, ofta i närheten av mossmarker. Större sammanhängande åkerarealer återfinns längre öster och nordöst om utredningsområdet i en dalgång där också bybebyggelsen återfinns, även om byar förekommer även söder och väster om utredningsområdet.

Figur 4. Rektifiering av häradsekonomen (RAK J112-63-20). Skala 1:10 000.

Utredningsområdet ligger strax väster om Hurstemossen och inom området, i anslutning till våtmarken, finns två uppodlade eller på annat sätt brukade marker där det ena är namngivet till Svartmossehals och det andra saknar namn. Ägorförhållandena i området är komplexa där Svanmossehals hör till ägan Elfstorp som är belägen i den tidigare omnämnda dalgången, och då nordöst om utredningsområdet och den andra, ej namngivna uppodlingen, hör till byn Åsen som är belägen söder om undersökningsområdet. Utifrån husförhörslängderna finns ingen bebodd bebyggelse på uppodlingarna vid upprättandet av den häradsekonomiska kartan, varför de hussymboler som finns i kartmaterialet måste utgöra ängslador. Från byn Åsen löper en väg över åker och skog till ägan vid mossen och vidare längs mossen östra kant och norrut.

En laga skiftes karta från år 1866 (REG 16ahr-271) bekräftar bilden som den Häradsekonomiska kartan ger. Här finns dock en felskrivning vad gäller Svartmossehals där ägan har betecknats felaktigt, men senare rättats med blyerts. Här namnges Åsens äga till Rönningen, ett namn som inte återfinns i Häradsekonomiska kartan.

I en husförhörslängd från åren 1925–1935 (SE/GLA/13009/A II a/7) återfinns för första gången Rönningen som bebodd. Belägg för bebyggelse inom Svartmossehals saknas helt i kyrkoarkiven.

SYFTE, MÅLGRUPPER och AMBITIONSIVÅ

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om icke kända fornlämningar fanns inom detaljplaneområdet. I uppdraget ingick även att preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Utredningens målgrupper är främst Länsstyrelsen och Gullspångs kommun. Ambitionsnivån har anpassats så att resultatet kan användas som ett fullgott underlag inför kommande samhällsplanering och eventuella ytterligare arkeologiska åtgärder.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Den arkeologiska utredningen etapp 1 omfattade:

- Kart- och arkivstudier; vilka genomfördes i de digitala arkiven och omfattade en genomgång av Kulturmiljöregistret (KMR) samt av rapporter över tidigare utförda arkeologiska utredningar och undersökningar i närområdet. Det historiska kartmaterialet analyserades i Lantmäteriets historiska kartarkiv. En genomgång i Historiska museets fynddatabas gjordes i syfte att identifiera eventuella lösfynd eller äldre inlösta fynd från närområdet.

- Fältinventering; vilket innebar en okulär besiktning av utredningsområdet för att bedöma lämpliga boplatslägen och identifiera eventuella tidigare ej kända lämningar synliga ovan mark.
- Utredningsgrävning genom sökschaktning inom ytor som identifierats vid fältinventeringen. Schakten grävdes skiktvis ned till lager- och/eller anläggningsnivå alternativt ned till alv i de schakt som inte innehöll lämningar. Schakt provsällades med handhållet såll. Anläggningar i schakt dokumenterades i plan. Ett stolphål har snittats med handverktyg, ett röjningsröse har schaktats i kanten. Påträffade objekt beskrevs utifrån okulär besiktning.

Dokumentationen gjordes digitalt i fältverktyget ARKEO där fotografier relaterades till den skriftliga dokumentationen av anläggning eller schakt. Resultaten har bearbetats i Qgis.

Rösen har i samband med fältdokumentationen klassificerats efter en typindelning som utgår ifrån stenstorlek och välvning (se figur 14). Stenstorleken fördelar sig på 1) sten <0,4 meter, 2) sten av blandad storlek och 3) sten >0,4 meter. Välvningen beskrivs som A) flack, B) något välvd och C) välvd.

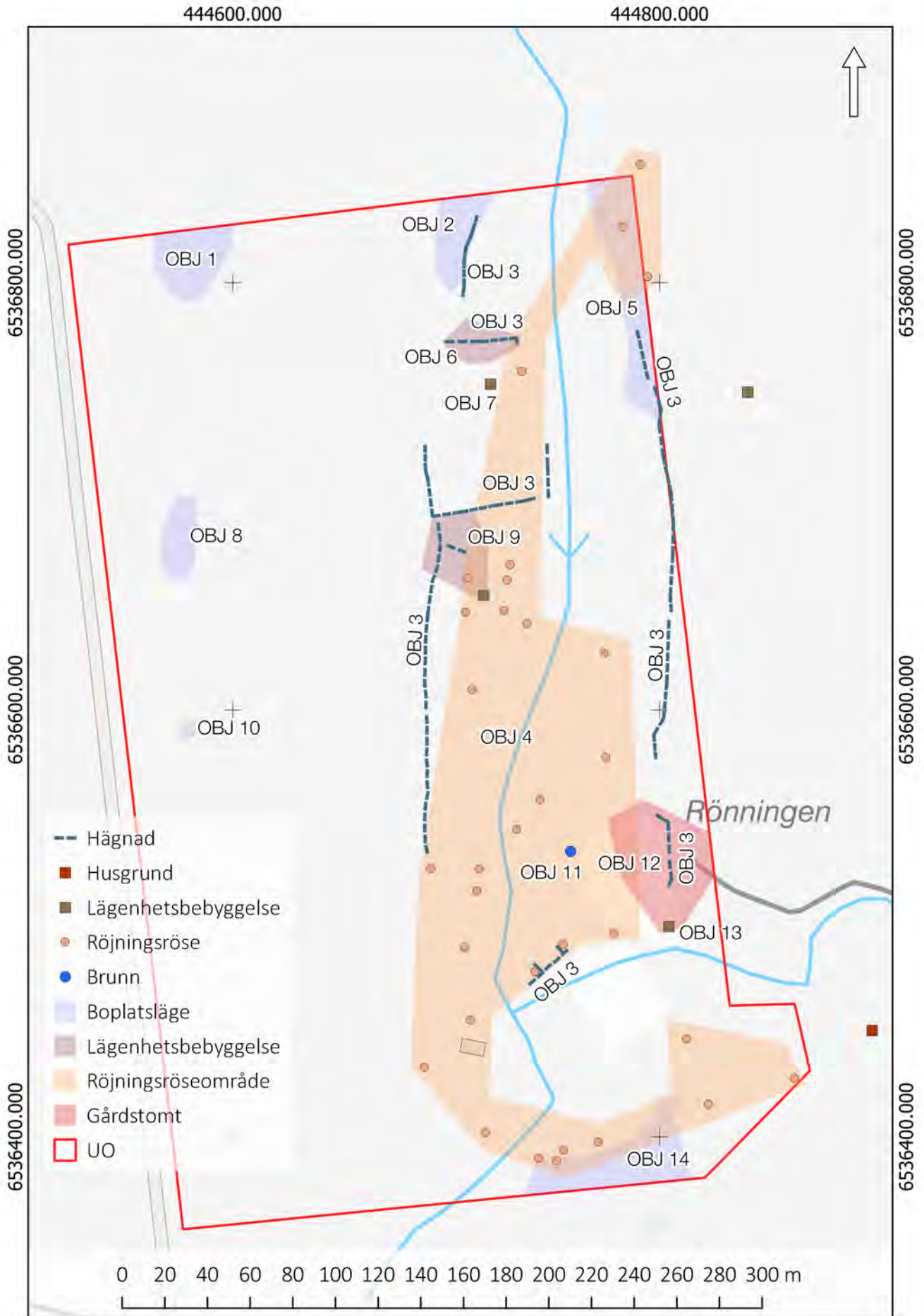
Enstaka anläggningar har undersökts i syfte att klargöra deras karaktär. Inmätningar av schakt, anläggningar och prover gjordes i X-pad. Inmätningarna har en största differens på 0,02 meter.

RESULTAT

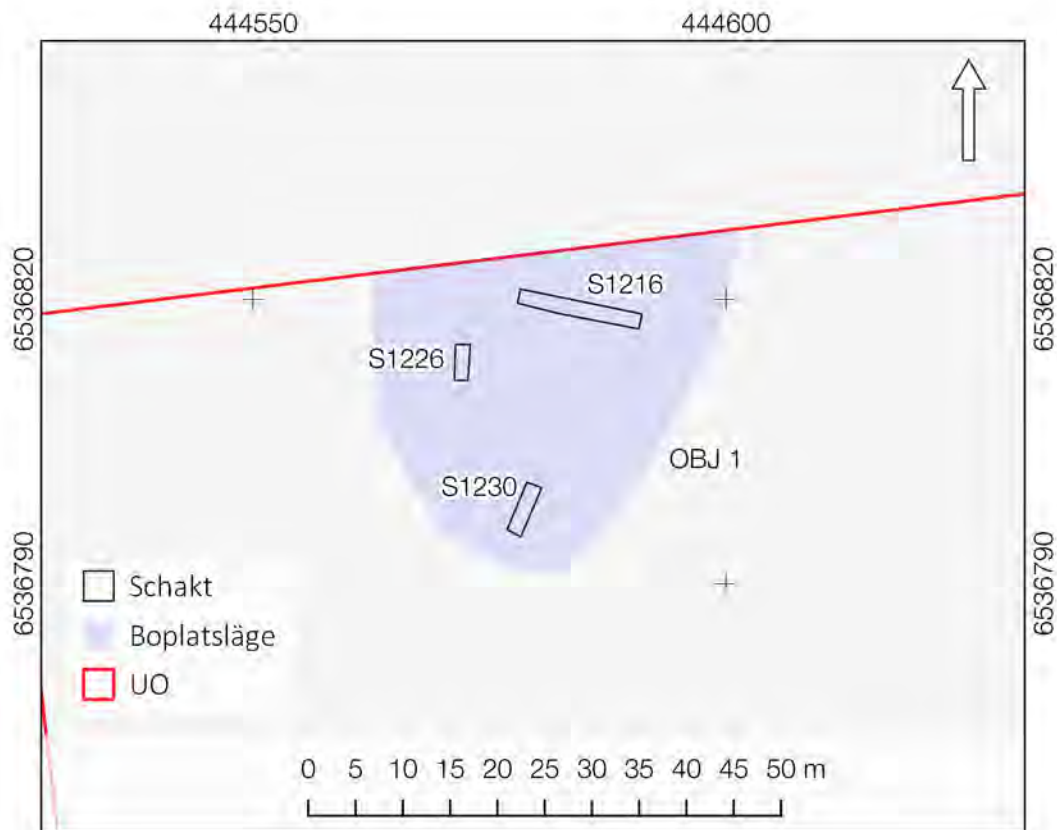

Sammanlagt grävdes 47 schakt med en total yta på 470 kvadratmeter. Fjorton objekt har dokumenterats (se bilaga 1). Inga objekt utgör fornlämning. Objektet består av:

- 6 boplatslägen (ej fornlämning)
- 1 gårdstomt (ej fornlämning)
- 1 hägnadssystem L2024:207 (ÖKL)
- 4 lägenhetsbebyggelser (ingen antikvarisk bedömning)
- 1 brunn (ej fornlämning)
- 1 röjningsröseområde, ingår i L2024:207 (ÖKL)

Figur 5. Objektplan. Skala 1:2 500.

Figur 6. Schaktplan, objekt 1. Skala 1:800.

Objekt 1 – boplatsläge

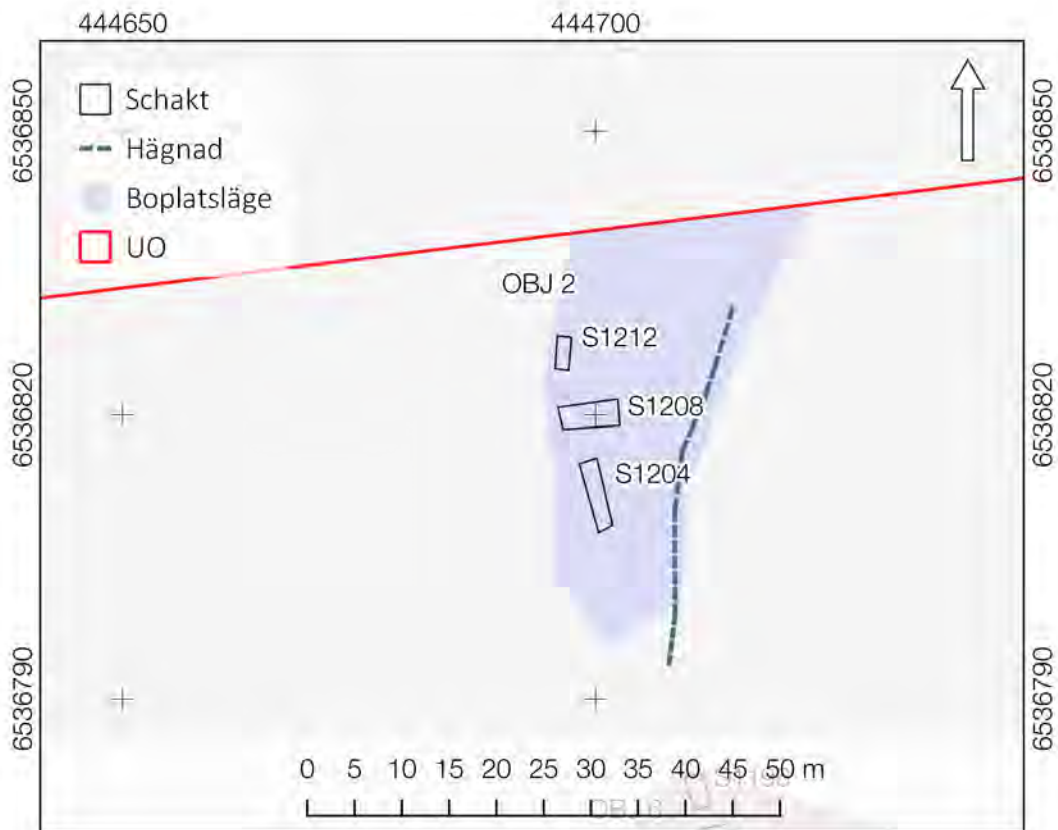
Objekt 1 låg i den norra kanten av utredningsområdet och utgjorde den södra spetsen av en nord-sydlig förhöjning i terrängen, cirka 40×40 meter stor.

Inom objektet drogs tre schakt (S1216, S1226, S1230). Schakten var 3–13 meter långa och 0,1–0,3 meter djupa. I två schakt fanns berghäll under ett tunt lager skogsförna. I det tredje schaktet (S1226) bestod alven av siltig sand med 0,3–0,5 meter stora stenar. Inga lämningar påträffades.

- Antikvarisk bedömning: ej forn lämning

Figur 7. Objekt 1 sett från sydväst.

Figur 8. Schaktplan, objekt 2. Skala 1:500.

Objekt 2 – boplatsläge

Objekt 2 låg även det i den norra kanten av utredningsområdet och utgjorde den södra spetsen av en nord-sydlig förhöjning i terrängen, cirka 45×25 meter stort. I öster avgränsades området av en brant berghäll.

Inom objektet drogs tre schakt (S1204, S1208, S1212). Schakten var 3–7 meter långa och 0,05–0,2 meter djupa. I schakten fanns ett tunt lager skogsförna över siltig sand med enstaka stenar. Inga lämningar påträffades.

- *Antikvarisk bedömning: ej fornlämning*

Figur 9. Objekt 2 sett från öster.

Objekt 3 – hägnadssystem L2024:207

Objekt 3 utgör flera partier av stenhägnader i form av stenvägar som tillsammans bildar ett hägnadssystem vilket omgärdar Svartmossehals. Hägnaderna finns inom en 360×120 meter stor yta i nord-sydlig riktning. De femton hägnaderna syns på laga skifteskartan (REG 16-ahr-271) och häradsekonomen (RAK J112-63-20). Murarna är kallmurad och består av 1-3 skikt sten och är 0,2-1,1 meter höga. Ibland är de enkelradiga, men oftast består de av minst två stenar i bredd. Bredden uppgår då till 1 meter, medan de enkelradiga hägnaderna endast är 0,4 meter breda. Vid ras och påbyggnad är hägnaderna 1,5-2 meter breda. Stenmaterialet består av 0,2-1 meter stora, rundade naturstenar, ibland med inslag av något kantigare stenar i den övre delen. De flesta hägnade löper i nord-sydlig riktning men även hägnader som löper i öst-västlig riktning förekommer. Bevarade öppningar är 2-3 meter breda. I vissa partier är hägnaden störd av senare aktiviteter. Körspår från skogsmaskiner visar att maskinerna har tryckt ned stenarna i alven. Andra partier har byggts på i sen tid vid utdikning. Taggtråd talar även för viss påbyggnad i samband med stängsling av djur.

Objektet är avgränsat mot söder, öster och väster men fortsätter utanför utredningsområdet mot norr (se figur 14).

- *Antikvarisk bedömning: övrig kulturhistorisk lämning*
- *Revidering i KMR: nyregistrering*

Figur 10. Öppning i hägnaden (objekt 3) vid Rönningen (objekt 12).
Foto från väster.

*Figur 11. Del av objekt 3 sedd från norr.
I förgrunden syns en körskada från skogsmaskin.*

Figur 12. Del av objekt 3, inom objekt 8. Nina mäter in med X-paden på armen.

Objekt 4 – röjningsröseområde, del av L2024:207

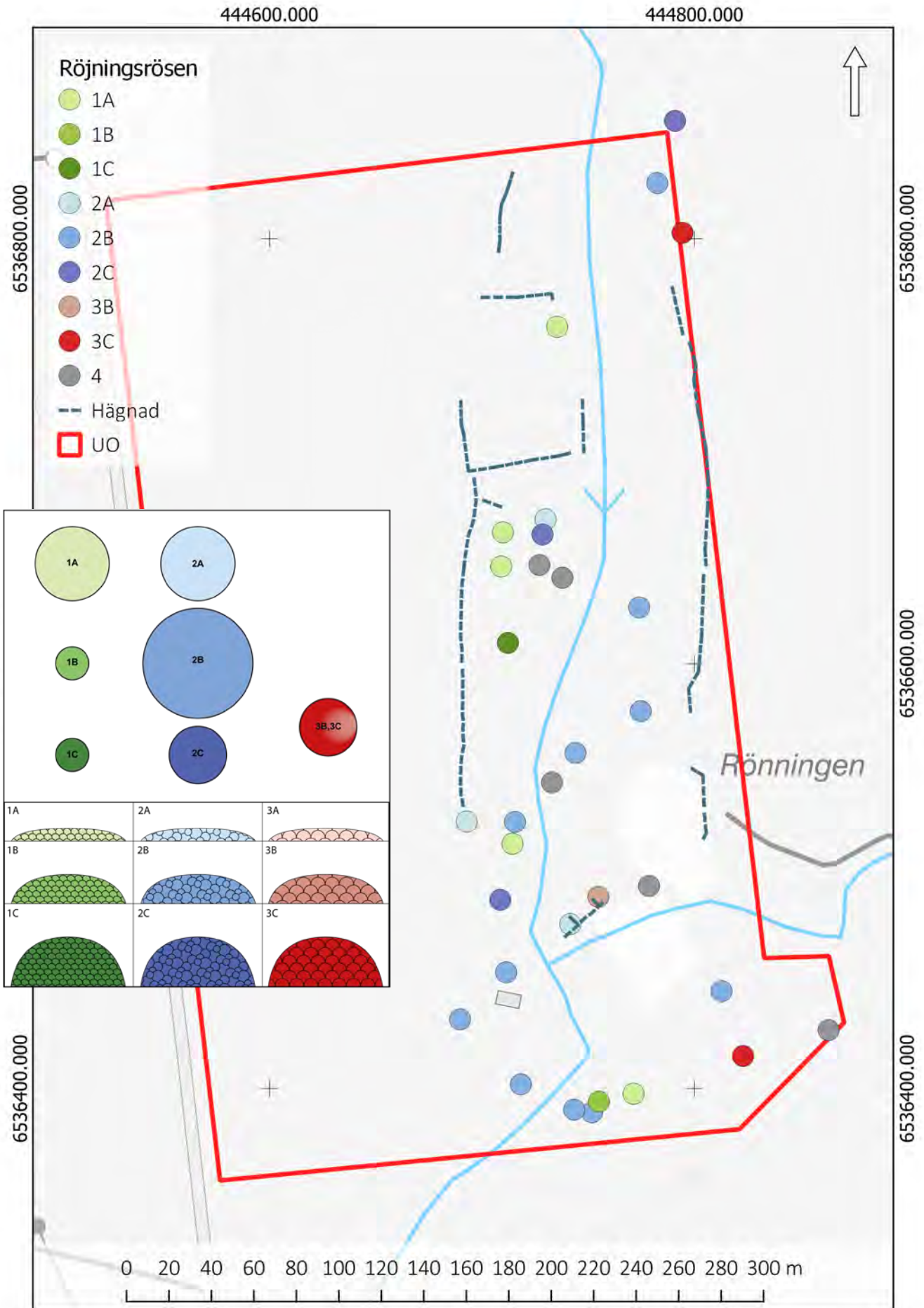
Objekt 4 består av ett röjningsröseområde med 32 röjningsrösen. Området är 485×185 meter stort i nord-sydlig riktning. Rösena ligger inom Svartmossehals och Rönningen. De var runda eller ovala och bestod av sten i storleken 0,2–0,6 meter, vanligen 0,2–0,4 meter. Deras storlek varierade från en till 13 meter, varav de flesta var 3–5 meter i diameter. Höjden på rösena varierade mellan 0,3 och 0,8 meter. Enstaka rösen var anlagda på och/eller kring block eller berghäll.

Rösena har i samband med fältdokumentationen klassificerats efter en typindelning som utgår ifrån stenstorlek och välvning (se figur 14). Flest rösen fanns av typ 2. Den vanligaste typen utgjordes av något välvda rösen med ett blandat stenmaterial (typ 2B). Rösetypen fanns spridd över hela ytan med rösen. Flacka rösen fanns både med enbart små stenar (typ 1A) och med blandat stenmaterial (typ 1B). Dessa rösen fanns i bebyggelseenheternas västra och södra gränser (se figur 34). Rösena av typ 1A var ofta övertorvade. Tre rösen bestod av enbart större stenar (typ 3). Av dem var ett något välvt och två välvda. De välvda rösena av typ 3C fanns utmed gränser i sydöst och nordöst.

- *Antikvarisk bedömning: övrig kulturhistorisk lämning*
- *Revidering i KMR: nyregistrering*

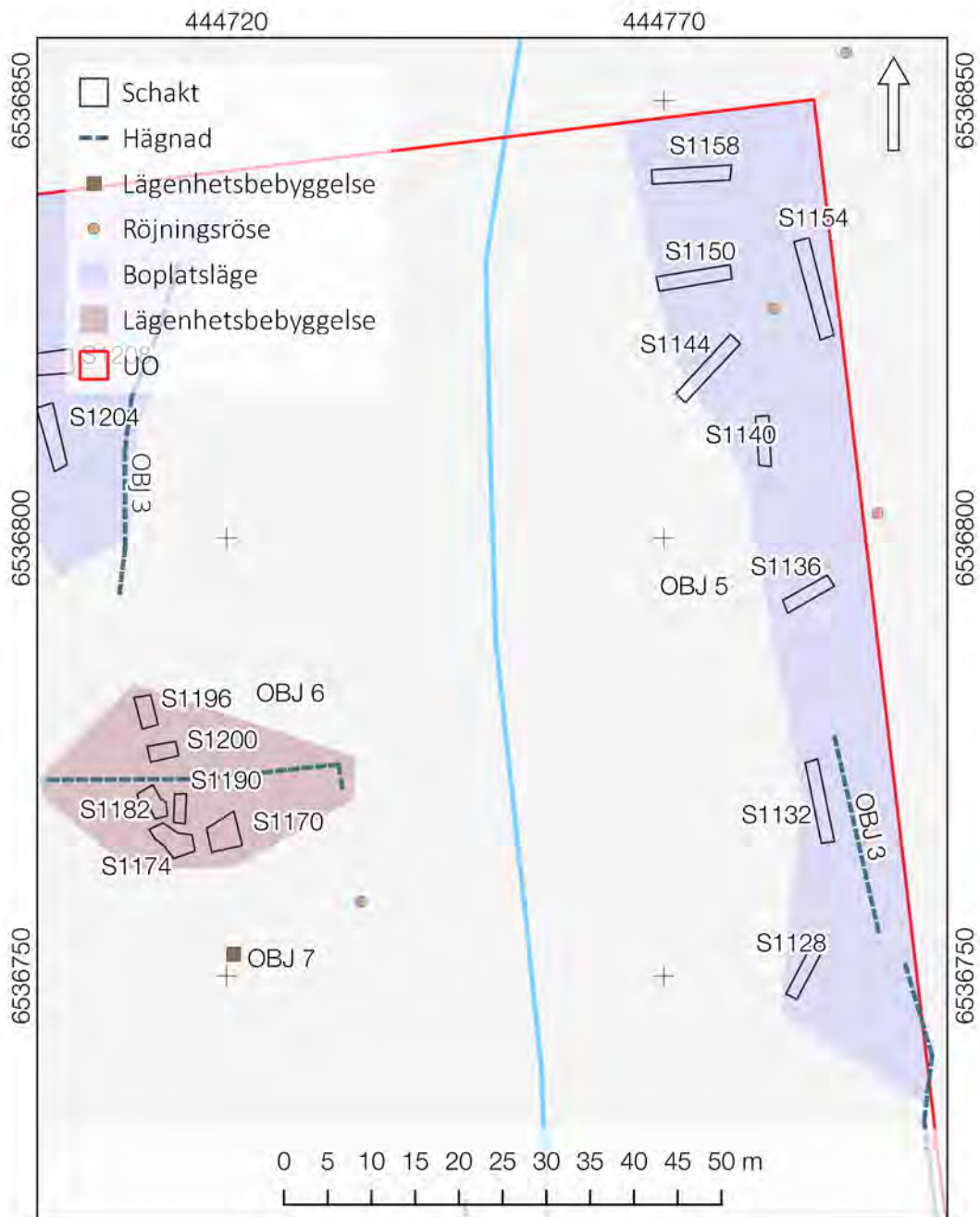

Figur 13. Exempel på olika typer av rösen.

Figur 14. Spridning av rösetyper. Skala 1:2 500.

Figur 15 (infälld). Fördelning av rösetyper. Stenstorleken fördelar sig på 1) sten <0,4 m, 2) sten av blandad storlek och 3) sten >0,4 m. Vålvningen beskrivs som A) flack, B) något välvd och C) välvd. Typ 4 utgörs av rösen som inte kan placeras in i typologin.

Figur 16. Schaktplan, objekt 5-7. Skala 1:500.

Figur 17. Objekt 5 sett från sydväst.

Figur 18. Objekt 6 före schaktning. Foto från sydväst.

Objekt 5 – boplatsläge

Objekt 5 var 100×20 meter stort i nord-sydlig riktning. Det låg i det nordöstra hörnet av utredningsområdet och utgjorde en flack och relativt stenfri yta som i väster sluttade ner mot en sankmark. Ytan förefaller ha brukats.

Inom objektet drogs sju schakt (S1132, S1136, S1140, S1144, S1150, S1154, S1158). Schakten var mellan 5 och 12 meter långa och hade ett djup av 0,3-0,4 meter. Alla schakt utom S1140 innehöll 0,3-0,4 meter matjord över sand som varierade i grovlek. I S1140 fanns skogsförna över sandig morän. Inga lämningar påträffades.

- *Antikvarisk bedömning: ej fornlämning*

Objekt 6 – bebyggelse, uppgift om

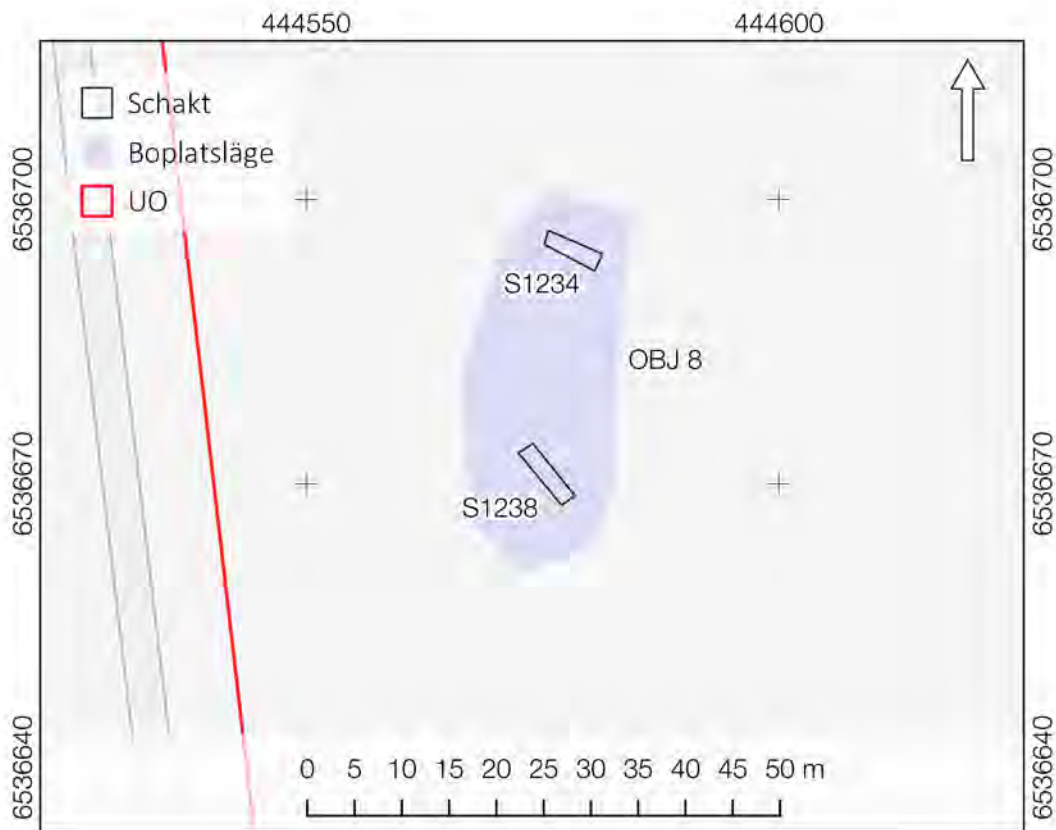
Objekt 6 utgör enligt karta från år 1866 (REG I6-ahr-271) byggnad, 35×20 meter stor i öst-västlig riktning. Två hus syns på kartan. Inom ytan drogs sex schakt (S1170, S1174, S1182, S1190, S1196, S1200). Schakten var 2-4 meter långa och 0,05-0,4 meter djupa. Direkt under skogsförna fanns berggrund eller sandig silt med natursten. Inga lämningar påträffades varför bebyggelsen kan utgöra en ängslada eller liknande.

- *Antikvarisk bedömning: ej fornlämning*

Objekt 7 – bebyggelse, uppgift om

Objekt 7 utgör plats för bebyggelse enligt häradsekonomen (RAK J112-63-20). Inga lämningar från bebyggelse kunde iakttagas i fält varför bebyggelsen kan utgöra en ängslada eller liknande.

- *Antikvarisk bedömning: ej fornlämning*

Figur 19. Schaktplan, objekt 8. Skala 1:500.

Objekt 8 – boplatsläge

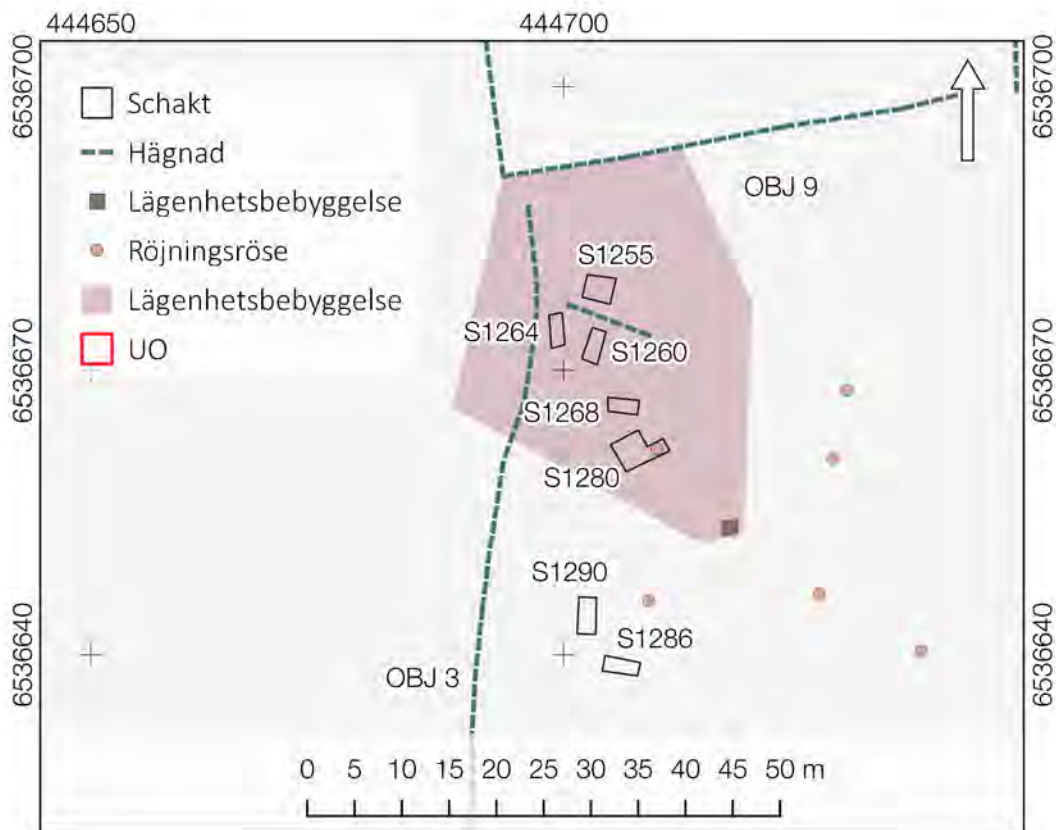
Objekt 8 var ett cirka 40×20 meter stort boplatsläge. Det var utsträckt i nord-sydlig riktning och beläget i den västra delen av området. Terrängen var här något högre och släntad mot väster. Ytan var förhållandevis fri från block.

Inom objektet drogs två schakt (S1234, S1238) som var mellan 5–7 meter långa. Djupet var 0,15–0,2 meter. I schakten fanns skogsförna över orange sandig silt med spridda stenar. Inga lämningar påträffades.

- *Antikvarisk bedömning: ej fornlämning*

Figur 20. Objekt 8 sett från norr.

Figur 21. Schaktplan, objekt 9. Skala 1:500.

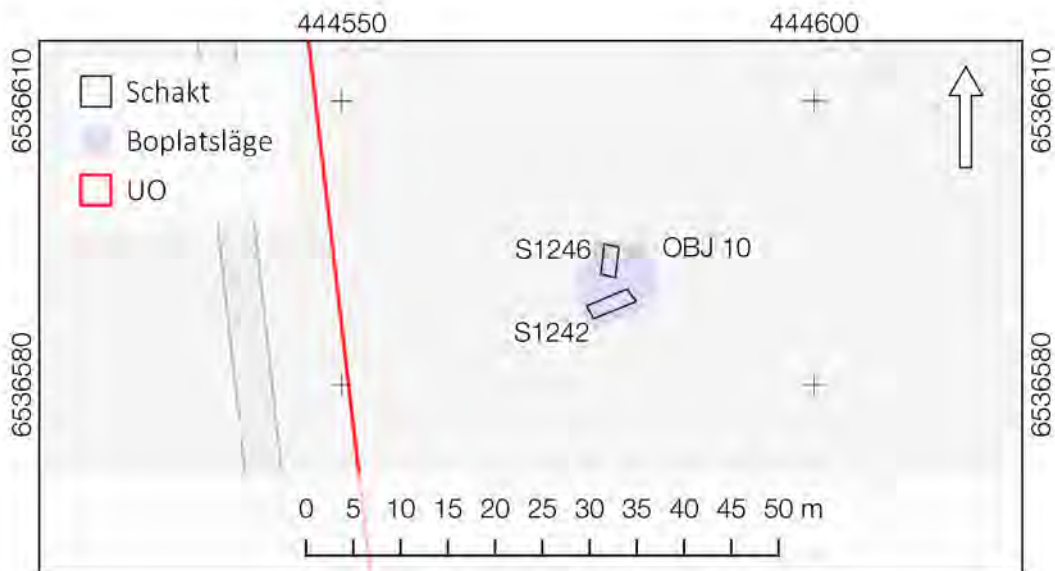
Objekt 9 – bebyggelse, uppgift om

Objekt 9 utgör en bebyggelse enligt häradsekonomen (RAK J112-63-20). Inom en 40x30 meter stor yta i nord-sydlig riktning drogs fem schakt (S1255, S1260, S1264, S1268, S1280). Schakten var 3-6 meter långa och 0,1 meter som djupast. I schakten fanns skogsförna över berghäll eller sandig morän. Schakt S1280 drogs genom kanten av ett röjningsröse för att bekräfta att det inte rörde sig om ett spisröse. Inga lämningar från bebyggelse kunde iakttas i fält.

- Antikvarisk bedömning: ej fornlämning

Figur 22. Objekt 9 sett från sydöst.

Figur 23. Schaktplan, objekt 10. Skala 1:500.

Objekt 10 – boplatsläge

Objekt 10 var ett boplatsläge, endast 10×10 meter stort. Det var beläget mellan två bergsklackar i den västra delen av området. Ytan kan beskrivas som ett mindre sadelläge öppet mot sydsydväst.

Inom objektet drogs två schakt (S1242, S1246) 3 respektive 5 meter långa och 0,2 meter djupa. I schakten fanns skogsförna över sandig silt. Inga lämningar påträffades.

- Antikvarisk bedömning: ej fornlämning

Figur 24. Objekt 10 sett från nordöst.

Objekt 11 – brunn

Objekt 11 består av en stensatt brunn som mätte 2,5 meter i diameter och var 0,2 meter hög. Synlig del bestod av kallmurade stenar i 1-2 skift. I den norra delen fanns ett järnrör. Brunnen kopplas till fastigheten Rönningen (se objekt 12).

- *Antikvarisk bedömning: ej fornlämning*

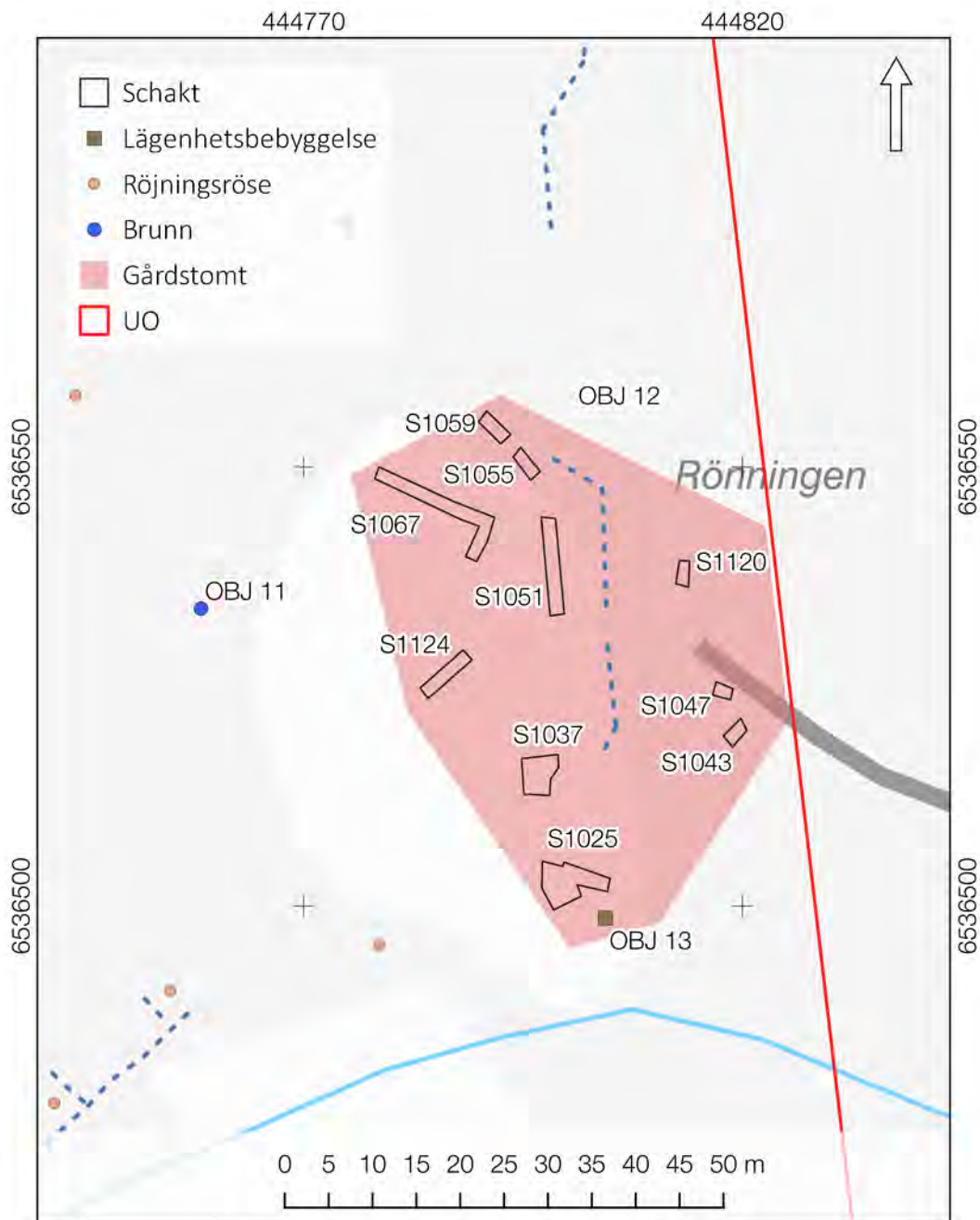

Figur 25. Brunnen (objekt 11) sedd från söder.

Objekt 12 – gårdstomt Rönningen

Objekt 12 utgörs av en 60×50 meter stor yta i nord-sydlig riktning som utgör gårdstomt till fastigheten Rönningen. Bebyggelsen tillkommer enligt husförhörlängderna och församlingsböckerna åren 1925–1935. På platsen har tidigare förmodligen stått en ängslada vilken syns på 1866 års karta (REG 16-ahr-271). Bebyggelsen återfinns åtminstone fram till 1970-tal (eniro, historiskt flygfoto). Tio schakt (S1025, S1037, S1043, S1047, S1051, S1055, S1059, S1067, S1124, S1120) drogs inom ytan. Schakten var 2-11 meter långa och 0,2-0,9 meter djupa. Schakten väster om hägnaden, objekt 3, innehöll rasmassor från sentida bebyggelse. Öster om hägnaden fanns morän under ett 0,1 meter tjockt vegetationstäck. I schakt S1067 fanns recenta lämningar i form av ett dike och två stolphål. De hör alla till 1900-talsbebyggelsen. Bedömningen grundar sig i att stolphålen innehöll raseringsmassor.

- *Antikvarisk bedömning: ej fornlämning*

Figur 26. Schaktplan, objekt 12. Skala 1:500.

Objekt 13 – bebyggelse, uppgift om

Objekt 13 utgör plats för en bebyggelse enligt häradssekonomens (RAK J112-63-20). Inga lämningar från bebyggelse kunde iakttagas i fält och symbolen på kartan antas vara en ängslada eller liknande.

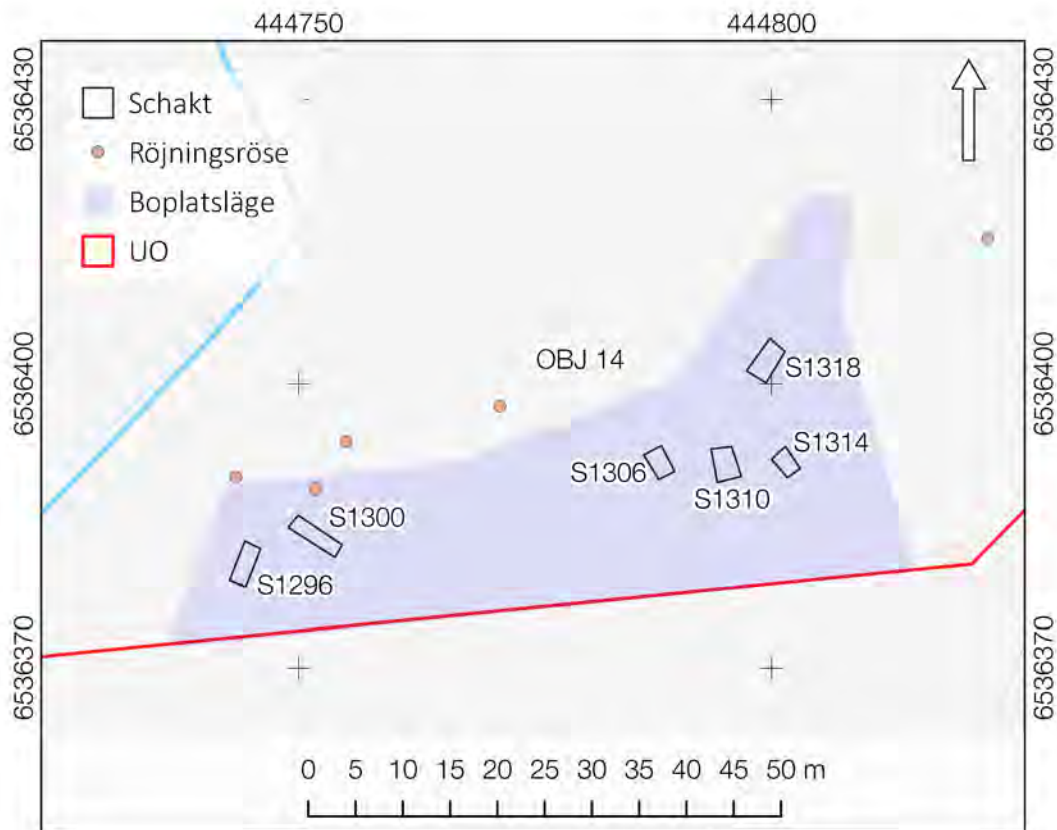
- Antikvarisk bedömning: ej fornlämning

Figur 27. Objekt 12 på höjden till vänster om Nina. I förgrunden syns ett röjningsröse inom objekt 4. Foto från sydväst.

Figur 28. Objekt 12 i förgrunden. Hägnadssystemet objekt 3 syns både inom gårdstomten och i bakgrunden. Foto från östsydöst.

Figur 29. Schaktplan, objekt 14. Skala 1:500.

Objekt 14 – boplatsläge

Objekt 14 var ett 75×40 meter stort boplatsläge i öst-västlig riktning, utmed den södra gränsen för området. Ytan bestod av en förhållandevis blockfri höjd som sluttade mot norr.

Inom objektet drogs sex schakt (S1296, S1300, S1306, S1310, S1314, S1318). Schakten var mellan 3–6 meter långa och som mest 0,1 meter djupa. I schakten fanns skogsförna över siltig sand. I de östra schakten fanns stenar upp till 0,5 meter stora. Inga lämningar påträffades.

- *Antikvarisk bedömning: ej forn lämning*

Figur 30. Objekt 14 till höger, bakom huset, sett från norr.

TOLKANDE SAMMANFATTNING

Boplatslägen

Inom sex ytor (objekt 1, 2, 5, 8, 10, 14) grävdes schakt för att söka efter boplatslämningar. Objekten valdes utifrån läge i terrängen. Även gårdstomten för fastigheten Rönningen (objekt 12) ansågs utgöra ett bra boplatsläge, men inte heller där fanns spår av förhistorisk aktivitet. Ytan var dock mycket störd av sentida aktiviteter.

Hägnader och rösen, L2024:207

I den östra delen av utredningsområdet finns lämningar i form av hägnader och rösen. De äldsta kartorna över området är från andra halvan av 1800-talet. De utgörs av 1866 år laga skifteskarta (REG 16-ahr-271) och häradsekonomiska kartan från åren 1883–1895 (RAK J112-63-20). I båda kartor syns hägnadssystemet, objekt 3. Det har med stor sannolikhet tillkommit mellan åren 1820 och 1866 i samband med att enheten Svartmossehals brukas.

Inom den östra delen fanns även 32 röjningsrösen som tillsammans bildade ett sammanhängande röjningsröseområde (objekt 4). Rösena låg inom Svartmossehals södra del och inom Rönningen. Deras ålder bör vara samma som hägnadssystemets.

Bebyggelse

Det finns hussymboler i det historiska kartmaterialet (REG 16-ahr-271, RAK J112-63-20), trots avsaknad av boenden inom de namngivna enheterna. Inte på någon av platserna hittades rester efter bebyggelse varför de tolkas som ängslador eller uthus för fritt strövande boskap att ta skydd i.

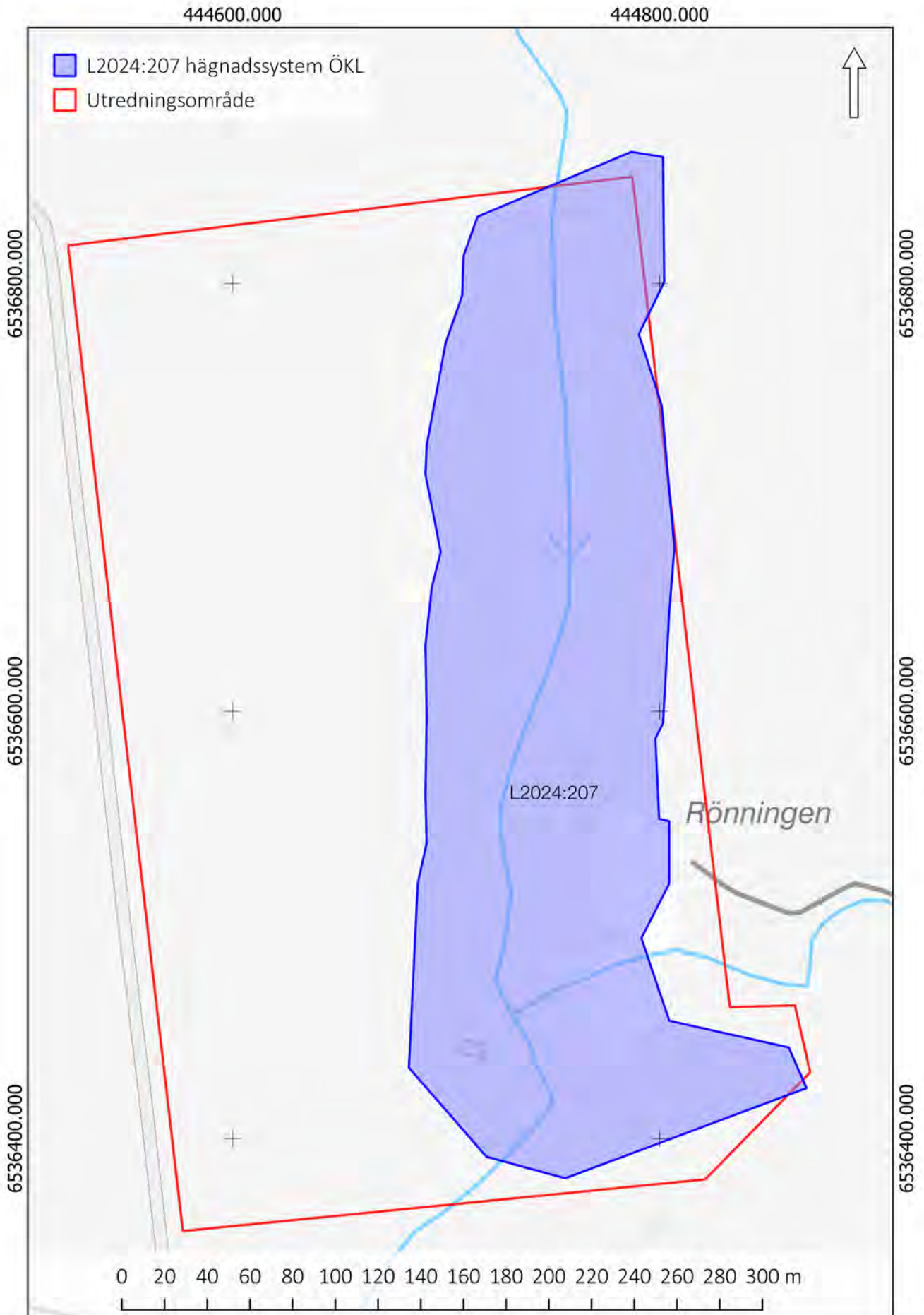
Inom fastigheten Rönningen (objekt 12) fanns en intakt cementgrund, platsen har varit bebyggd från 1925–1935 fram till 1970-talet (Eniro, historiskt flygfoto). Vid schaktning påträffades två stolphål som bedömdes ha grävts under 1900-talet.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN i förhållande till undersökningsplanen

---

Utredningen har genomförts som planerat. Påträffade objekt har tolkats och resultaten tillgängliggörs genom denna rapport för målgrupperna.

Enligt undersökningsplanen var förväntade lämningar vattenbundna lokaler från mesolitikum och agrar verksamhet från historisk tid. Inga förhistoriska lämningar påträffades. Däremot fanns lämningar från historisk tid.

Figur 31. Plan över objekt 3 och 4, registrerade i Kulturmiljöregistret som L2024:207. Skala 1:2 500.

TEKNISKA och ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Västra Götaland
Kommun	Gullspång
Landskap	Västergötland
Socken	Amnehärad
Fastighet	Åsen 1:4, del av Åsen 1:3
Lämningsnummer & typ	Hägnadssystem (ÖKL) L2024:207
Datering	Nyare tid
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2023-06-14
Länsstyrelsens diarienummer	431-14215-2023
Ärendenummer i Fornreg	202400041
Arkeologgruppens projektnummer	P23019
Projektledning	Nina Balknäs
Personal	Nina Balknäs, Tobias Vinoy
Undersökningstid	2023-08-22 till 2023-08-28
Undersökt yta	470 m ²
Inmätningsteknik	X-pad
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	Ekonomiska kartan 1960 RAK J133-9D7j60 Otterbäcken, 9D7j60 X 6536356 Y 444577
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen.
Digitalt arkiv	Digitalt arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen i väntan på nationell databas.
Fynd	Inga fynd finns att fördela.

REFERENSER

Kartor och arkiv

LANTMÄTERIMYNDIGHETERNAS ARKIV
Älvstorp, 1866, Laga skifte, akt 16-ahr-271

RIKETS ALLMÄNNA KARTVERKS ARKIV
Häradsekonomen 1883–1895, J112-63-20
Ekonomiska kartan, 1960, J133-9D7j60

HUSFÖRHÖRSLÄNGDER
Amnehärds socken, 1925-1935, akt SE/GLA/13009/A II a/7

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

- Figur 1. Översikt med utredningsområdet markerat i rött.
Skala 1:50 000 med insticksplan i skala 1:1 000 000.
- Figur 2. Lämnningar i närområdet registrerade i Kulturmiljöregistret.
På kartan syns även strandlinjen för 6000 f.Kr. (SGU). Skala 1:15 000.
- Figur 3. Drönarfoto över ytan taget från norr.
- Figur 4. Rektifiering av häradssekonomen (RAK J112-63-20). Skala 1:10 000.
- Figur 5. Objektplan. Skala 1:2 500.
- Figur 6. Schaktplan, objekt 1. Skala 1:800.
- Figur 7. Objekt 1 sett från sydväst.
- Figur 8. Schaktplan, objekt 2. Skala 1:800.
- Figur 9. Objekt 2 sett från öster.
- Figur 10. Öppning i hägnaden (objekt 3) vid Rönningen (objekt 38). Foto från väster.
- Figur 11. Del av objekt 3 sedd från norr. I förgrunden syns en körskada från skogsmaskin.
- Figur 12. Del av objekt 3, inom objekt 8. Nina Balknäs mäter in med X-paden på armen.
- Figur 13. Exempel på rösen.
- Figur 14. Fördelning av rösetyper. Stenstorleken fördelar sig på 1) sten <0,4 m, 2) sten av blandad storlek och 3) sten >0,4 m. Vålvningen beskrivs som A) flack, B) något välvd och C) välvd.
- Figur 15. Spridning av rösetyper. Skala 1:2 500.
- Figur 16. Schaktplan, objekt 5–7. Skala 1:800.
- Figur 17. Objekt 7 sett från sydväst.
- Figur 18. Objekt 8 före schaktning. Foto från sydväst.
- Figur 19. Schaktplan, objekt 8. Skala 1:800.
- Figur 20. Objekt 8 sett från norr.
- Figur 21. Schaktplan, objekt 9. Skala 1:800.
- Figur 22. Objekt 9 sett från sydöst.
- Figur 23. Schaktplan, objekt 10. Skala 1:800.
- Figur 24. Objekt 10 sett från nordöst.
- Figur 25. Brunnen (objekt 11) sedd från söder.
- Figur 26. Schaktplan, objekt 12. Skala 1:800.
- Figur 27. Objekt 12 på höjden till vänster om Nina.
I förgrunden syns ett röjningsröse inom objekt 4. Foto från sydväst.
- Figur 28. Objekt 12 i förgrunden. Hägnadssystemet objekt 3 syns både inom gårdstomten och i bakgrunden. Foto från östsydöst.
- Figur 29. Schaktplan, objekt 14. Skala 1:800.
- Figur 30. Figur 30. Objekt 14 till höger, bakom huset, sett från norr..
- Figur 31. Plan över objekt 3 och 4, registrerade i Kulturmiljöregistret som L2024:207. Skala 1:2 500.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

- Bilaga 1. Objekttabell
Bilaga 2. Schakttabell

BILAGOR

Bilaga 1. Objekttabell

Obj nr	Typ	Beskrivning	Schakt	L-nr Bedömning
1	Boplatsläge	40x40 m. Kalhuggen blandskog. Något upphöjd (0,5-1 m) yta med med större block och i vissa partier berg i dagen. Några av blocken är skadade av de skogsmaskiner som kört i Ö-V riktning. I norra delen finns ett flackt område som ligger ytterligare ca 1 meter högre upp. Främst består den lilla höjden av mossbevuxna stenar och block. Ytan som bildar kransen kring denna kan utgöra ett potentiellt boplatsområde.	S1216, S1226, S1230	Ej fornlämning
2	Boplatsläge	45x25 N-S liggande höjd. 0,8-2 m högre än partierna i V och Ö. Den Ö slänten mer markant än den V och leder ned mot vad som kan ha utgjort en havsvik. Färre block än vid objekt 1. I sänkan Ö om obj 2 finns fin sand i de uppkörda hjulspåren.	S1204, S1208, S1212	Ej fornlämning
3	Hägnadssystem	Stenhägnader som tillsammans bildar ett hägnadssystem vilket omgärdar Svartmossehals. Hägnaderna syns på laga skifteskartan (REG 16-ahr-271) och häradsekonomen (RAK J112-63-20). Hägnaderna består av 1-3 skikt sten och är 0,2-0,6 meter höga. Ibland är de enkelradiga, men oftast består de av minst två stenar i bredd. Bredden uppgår då till 1 meter, medan de enkelradiga hägnaderna endast är 0,4 meter breda. Vid ras och påbyggnad är hägnaderna 1,5-2 meter breda. Stenmaterialet består av 0,2-1 meter stora, rundade naturstenar, ibland med inslag av något kantigare stenar i toppen. De flesta hägnade löper i nord-sydlig riktning. Inom objekt 8 löper hägnaden i öst-västlig riktning. Den är där 1,1 meter hög. Bevarade öppningar mellan hägnaderna är 2-3 meter breda. I vissa partier är hägnaden störd av senare aktiviteter. Körspår från skogsmaskiner visar att maskinerna har tryckt ned stenarna i alven. Andra partier har byggts på i sen tid vid utdikning. Taggråd talar även för viss påbyggnad i samband med stängsling av djur.		L2024:207 ÖKL
4	Röjningsröse- område	32 röjningsrösen inom 480x185 m N-S. Rösena låg inom Svartmossehals södra del och inom Rönningen. Deras ålder bör vara samma som hägnadssystemets, det vill säga 1700-tal som äldst.		L2024:207 ÖKL
5	Boplatsläge	100x20 N-S, i norr en flack och relativt stenfri yta som i V sluttar ner mot den sänka som går in mellan objekt 2 och 5. Har i historisk tid sannolikt nyttjas som odlingsyta.	S1132, S1136, S1140, S1144, S1150, S1154, S1158	Ej fornlämning
6	Lägenhets- bebyggelse	35x20 Ö-V. Inga synliga spår. Laga skifte 1866 (REG 16-ahr-271)	S1170, S1174, S1182, S1190, S1196, S1200	Ingen antikvarisk bedömning
7	Lägenhets- bebyggelse	Inga synliga spår. Häradsekonomen (RAK J112-63-20)		Ingen antikvarisk bedömning

Obj nr	Typ	Beskrivning	Schakt	L-nr Bedömning
8	Boplatsläge	40x20 N-S, svag västslänt.	S1234, S1238	Ej fornlämning
9	Lägenhets- bebyggelse	40x30 N-S, Inga synliga spår. Häradsekonomen (RAK J112-63-20)	S1255, S1260, S1264, S1268, S1280	Ingen antikvarisk bedömning
10	Boplatsläge	10x10 m, mellan bergklackar, öppet mot SSV	S1242, S1246	Ej fornlämning
11	Brunn	2,5x2,5 m, 0,2 m hög. Järnrör i norra delen. Stensatt, kallmurad.		Ej fornlämning
12	Gårdstomt	Laga skifte 1866 (REG 16-ahr-271) Rönningen, bebott till 1970-tal	S1025, S1037, S1043, S1047, S1051, S1055, S1059, S1067, S1124, S1120	Ej fornlämning
13	Lägenhets- bebyggelse	Inga synliga spår. Häradsekonomen (RAK J112-63-20)		Ingen antikvarisk bedömning
14	Boplatsläge	75x40 Ö-V Ytan bestod av en förhållandevis blockfri höjd som sluttade mot norr. Bebyggd fram till 1970-tal.	S1296, S1300, S1306, S1310, S1314, S1318	Ej fornlämning

Bilaga 2. Schakttabell

Objnr	Snr	Mått/m	Djup/m	Undergrund	Beskrivning
1	1216	13x2	0,1	Berg	Skogsförna över håll, i Ö orange sandig silt med småsten
1	1226	3x1,5	0,3	Morän	Siltig sand med sten 0,3-0,5 m, flera frostsprängda
1	1230	4x1,5	0,1	Berg	Häll med orange siltig sand, överst skogsförna
2	1204	7x1,5	0,2	Siltig sand	Skogsförna över orange sandig silt, rötter och enstaka sten, berghäll i S
2	1208	6,5x2	0,2	Sandig silt	Skogsförna över orange sandig silt med inslag av småsten, håll i SÖ
2	1212	3x1,5	0,05	Sandig silt	Orange sandig silt med berg i SÖ, draget i körspår
5	1128	7x1,5	0,4	Sandig silt	Skogsförna ovan brungrå sandig silt med fläckar av lera i undergrund.
5	1132	9x1,5	0,3	Sand	Sand med enstaka småsten
5	1136	7x1,5	0,3	Siltig sand	Enstaka uppstickande sten 0,4 m st, en stubbe
5	1140	5x1,5	0,3	Siltig sand	Ett par mindre stubbar. Skogsförna ovan steril morän
5	1144	9x1,5	0,3	Sand	Orange sand, grusigt i V
5	1150	12x1,5	0,3	Sand	Orange sand, rotbränder i N delen
5	1154	8,5x1,5	0,4	Sand	Sand, något grusig
5	1158	8x1,5	0,3	Sand	Grov sand
6	1170	4x2	0,4	Silt	Skogsförna ovan brun silt, inslag av natursten, kantiga stenar
6	1174	4x2,5	0,05	Berg	Skogsförna
6	1182	3x1,5	0,1	Berg	Skogsförna, orange sandig silt i skrevor
6	1190	2x5x1,5	0,1	Sandig silt	Skogsförna över orange sandig silt, berghäll i S
6	1196	3x3	0,2	Sandig silt	Skogsförna över orange sandig silt, inslag av natursten, småsten
6	1200	3x1,5	0,05	Berg	Skogsförna på berghäll
8	1234	5x1,5	0,2	Siltig sand	Orange sandig silt med stenar under skogsförna
8	1238	7x1,5	0,15	Sandig silt	Skogsförna över orange sandig silt, spridda stenar
9	1255	3x3	0,05	Berghäll	Skogsförna ovan berghäll. I SÖ en liten del undergrund av morän, stenar upp till 0,3 m.
9	1260	3x1,5	0,05	Morän	Skogsförna ovan morän
9	1264	4x1,5	0,1	Morän	Skogsförna ovan berghäll och morän.
9	1268	3x1,5	0,05	Morän	Skogsförna ovan brungrå och orange morän.
9	1280	6x4	0,1	Morän	Skogsförna ovan berghäll och morän

Objnr	Snr	Mått/m	Djup/m	Undergrund	Beskrivning
10	1242	5x1,5	0,2	Sandig silt	Skogsförna över orange sandig silt med stenar, berg I Ö
10	1246	3x1,5	0,2	Sandig silt	Skogsförna över beige sandig silt
12	1025	8x5	0,9	Grusig sand	Grästorv och humus 0,1 till 0,2 m. Resterande delen (0,7 m) består av blandade rasmassor bestående av järnrör, modernt tegel, plåt från skåp innehållandes kablage, porslin, vilka härrör från den byggnad som syns på flygfoton från 1960-tal. Blandat i rasmassorna fanns även sintrat taktegel med näveravtryck samt välbevarade grova handdragna spikar.
12	1037	4x4	0,35	Sand	Vegetationstäckte 0,1 m över raseringslager med recent tegel och planglas. Natursten och block i sanden.
12	1043	3x1,5	0,2	Morän	Sandig morän med stenar runt 0,4 m, orörd mark
12	1047	2x1,5	0,2	Morän	Sandig morän, tätt med stenar runt 0,4 m stora
12	1051	10x1,5	0,3	Morän	Skogsförna över småstenig sandig morän, i N mörkbruna fläckar med inslag av kol, troligen skogsbrand
12	1055	3,5x1,5	0,2	Siltig sand	Rasmassor från recent hus 1960/-70-tal
12	1059	3,5x1,5	0,3	Siltig sand	Skogsförna över siltig sand med småsten
12	1067	11x1,5, vinkel 3 m	0,4	Sand	Orange småstenig, sandig morän, i Ö recent konstruktionslager av beige silt skuret av stolphål
12	1120	2,5x1,5	0,3	Morän	Skogsförna ovan morän
12	1124	7x1,5	0,4	Morän	Grusig sand. I Ö finns samma mörka lager som i närliggande, åt N, schakt innehållandes tegelkross och modernt skräp, men i mindre mängd. I övrigt matjord ovan steril morän.
14	1296	4x2	0,1	Sandig silt	Skogsförna över orange siltig sand, spridd natursten
14	1300	6x1,5m	0,1	Siltig sand	Skogsförna över orange siltig sand
14	1306	3x2	0,05	Berg	Skogsförna över håll
14	1310	3,5x2	0,1	Siltig sand	Skogsförna över orange siltig sand
14	1314	3x2	0,1	Siltig sand	Skogsförna över orange-beige siltig sand med stenar >0,5 m
14	1318	4x2,5	0,05	Siltig sand	Skogsförna över orange siltig sand med stenar >0,4 m

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2024:01

